
Een goed verhaal over het alleenrecht op GLORIE™

Op campagne voor JHWH, de enige competente God, de langverwachte rechter van de volken

W.H. Rose

*Vertel in het bijzijn van de naties het verhaal van zijn glorie:
in aanwezigheid van alle volken over zijn wonderdaden:
hoe groot JHWH is en hoezeer hij het verdient geprezen te worden,
hoe ontzagwekkend hij is, boven alle goden uit.
Want alle goden van de volkeren zijn nietsnutten,
maar dan JHWH: hij heeft de hemel gemaakt.*

~ anoniem (Ps. 96:3-5)

1. Zing voor JHWH!

Wat een omslag! De vorige psalm eindigde met onheilspellende woorden: 'Nooit gaan zij mijn rustplaats binnen!' (Ps. 95:11 [NBV]). Het was een eed die JHWH in woede uitsprak als reactie op de weigering van de exodusgeneratie van het volk Israël zijn wegen te kennen. In Psalm 96 is het tijd voor een nieuw lied. Een nieuwe generatie, een nieuw begin (vgl. Zach. 1:1-6; 7-8).

De toonsoort verandert van mineur naar majeur, en de herhaling zet er een dikke streep onder: 'ZING VOOR JHWH EEN NIEUW LIED ... ZING VOOR JHWH ... ZING VOOR JHWH ...'. Alles en iedereen moet meedoen: de hele aarde wordt aangesproken in de gebiedende wijs om zich met een boodschap tot alle volken en naties te richten.

Wie is die persoon die de aarde aanspreekt? Dat blijft in de psalm onduidelijk. Anders dan in andere psalmen in Boek Vier (Ps. 90-106) wordt JHWH niet 'onze God' genoemd. Dat laat de mogelijkheid open dat het niet om een spreker op aarde gaat. Laten we hem, gezien de inhoud van de psalm, 'de campagneleider' noemen.

Het verhaal

Waar dat nieuwe lied over moet gaan, wordt op drie verschillende manieren getypeerd. Het gaat over de naam van JHWH, die gezegend moet worden. Het

gaat over zijn reddend optreden, het goede nieuws dat elke dag weer doorgegeven moet worden. Kortom: het gaat over JHWH's glorie en zijn wonderdaden, een verhaal dat het vertellen waard is.

De volgende zin maakt duidelijk wat dat verhaal over de glorie van JHWH is. Die zin geeft niet (alleen) de reden voor het zingen voor JHWH maar (ook) de inhoud ervan: 'hoe groot JHWH is, hoezeer hij lof verdient'.

Ultieme grootheid

Bij de glorie van JHWH gaat het niet over zomaar grootheid, maar over de 'maat-van-zijn-grootheid' (met woorden van Psalm 150:2, weergegeven als 'mateloze grootheid' [wv], 'oneindige grootheid' [NBV21], of 'geweldige grootheid' [hsv]). Die glorie is een handelsmerk dat JHWH als persoon en in zijn optreden typeert.

Wat Mozes en het volk Israël zagen in de woestijntijd, en Ezechiël in de tijd van de ballingschap, was een fysieke manifestatie van die ultieme grootheid. De uitdrukking *JHWH's glorie zien* betekent: 'oog hebben voor' zijn ultieme grootheid.

Het werkwoord dat traditioneel wordt weergegeven met God 'verheerlijken' betekent: (jenzelf, of anderen) wijzen op de ultieme grootheid van deze ene God. Het is vergelijkbaar met het werkwoord *groot maken*, maar dan met die ultieme schep erbovenop.

Eén letter verschil

JHWH's glorie is een geheel eigen maat van grootheid: dat wordt duidelijk wanneer JHWH en de goden van de volken aan een vergelijkend onderzoek worden onderworpen. Die goden blijken niets voor te stellen. Het wordt uitgedrukt met een subtiele woordspeling in de Hebreeuwse zin: één medeklinker verschil maakt van de 'goden' van de volken 'nietsnutten'.

We komen dat woord met die ene andere letter een paar keer meer tegen, en dan wordt het gebruikt om mensen te typeren die het praktijkexamen nooit gehaald zouden hebben, 'heelmeesters van niets' (Job 13:4, hsv), een 'herder van niets' (Zach. 11:17, hsv). Zoiets kun je dus ook van die goden zeggen.

Meesterproef

De campagneleider heeft voor zijn uitspraak over de weergaloze glorie van JHWH aan één bewijsstuk genoeg: het feit dat JHWH de hemel heeft gemaakt. In de vorige psalm werden de zee en het droge land genoemd als eigenhandig door JHWH gemaakt (95:5). Nu wordt de aandacht gericht op de hemel, ook door hem gemaakt. De hemel — het is het deel van de schepping dat hetzelfde

heldere verhaal vertelt: het verhaal van de glorie van God (Ps. 19:2; vgl. 8:2, 4).

Vier woorden maken duidelijk wat die hemel zo bijzonder maakt. Het zijn op één na stuk voor stuk synoniemen van het woord *glorie*: de ‘pracht en praal’ die je overal om je heen ziet wanneer je voor JHWH staat, de ‘sierlijkheid’ die kenmerkend is voor zijn heilige woonplaats, en tussen die synoniemen in de ‘kracht’ die geen brute kracht is maar met die sierlijkheid moeiteloos harmonieert. JHWH is voor zijn meesterproef met glans geslaagd.

2. Geef het aan JHWH!

Opnieuw horen we woorden met een dikke streep eronder: ‘GEEF HET AAN JHWH ... GEEF HET AAN JHWH ... GEEF HET AAN JHWH ...’. Deze tweede oproep geeft het nieuwe lied een specifieke focus: op aangeven van de campagneleider moeten de diverse geleidingen van de volkerenwereld glorie geven aan JHWH.

Glorie ‘geven’ — de betekenis ligt dicht bij die van de uitdrukking *wijzen op* de ultieme grootheid van JHWH. Het voegt er de notie van ‘een keuze maken’ aan toe. Waar ‘ziet’ iemand glorie, ultieme grootheid? Wie of wat kiezen de volken van de aarde om die hoogste beoordeling aan toe te kennen? Zien ze het bij JHWH, of zien ze het ergens anders?

Koning

Waarom zou iemand aan JHWH glorie geven? De volken worden opgeroepen een toelichting te geven op de stem die ze hebben uitgebracht. Eén stemverklaring wordt aangehaald: ‘JHWH is koning.’ Dat besef is reden voor vertrouwen: ‘de aarde staat vast’.

Dat is waar, niet alleen in goede tijden, het geldt ook in tijden van crisis. Psalm 96 staat in een deel van de boeken van de Psalmen dat verbonden is aan een ingrijpende crisis in de geschiedenis van het volk Israël: hoe leef je als volksgemeenschap verder als je na meer dan vierhonderd jaar geen koning meer op de troon in Jeruzalem hebt?

Rechter

De campagneleider wijst op een van de kerncompetenties van koning JHWH: zijn functioneren als rechter. Je moet maar durven: van een van de kleine spelers in de volkerenwereld zeggen dat hun God koning is en rechter van de wereld. Waar haal je de moed vandaan voor zo’n pretentieuze uitspraak?

Al eerder in de boeken van de Psalmen werd een hard oordeel geveld over de falende rechtspraak in de kring van de goden. In Psalm 82 wordt een aanklacht geformuleerd tegen de goden: ‘Hoe lang nog oordeelt u onrechtvaardig en kiest u partij voor wie kwaad doen?’ Vervolgens wordt er een vonnis

geveld: de goden die falen in de rechtspraak zullen ‘sterven als mensen, ten val komen als aardse vorsten’ (Ps. 82: 2, 7 [NBV21]).

Langverwacht

Mensen kunnen ernaar uitzien dat er iemand zal optreden en rechtspreken tussen de volken. Ze zijn zelf slachtoffer of horen bij gemeenschappen van mensen die dreigen te bezwijken onder het geweld waarmee naties en volken anderen kapot willen maken.

In zulke situaties doen de bidders in de boeken van de Psalmen hun best zich in te houden. Ze kiezen ervoor niet eigen rechter te spelen. Op een moment wanneer er niemand is die aan hun kant staat, blijft er maar één optie over: het onrecht en geweld waar ze mee geconfronteerd worden in de handen van JHWH leggen. De woorden die ze dan gebruiken, zijn vaak heftig.

Hij komt

Zulke ‘vloekbeden’ worden uitgesproken in de hoop dat JHWH het voor hen op zal nemen en hun recht zal doen. Op die manier oefenen de bidders zich in de terughoudendheid, om te voorkomen dat ze het recht in eigen hand nemen (1 Sam. 24-26 en Ps. 52; 54; 57; 59).

Het moment waarop JHWH ingrijpt kan lang op zich laten wachten, voor iemands gevoel te lang. Toch geven deze bidders de moed niet op. Ze blijven roepen, ‘hoe lang nog ...’, ze blijven hopen dat JHWH zijn naam als rechter ook in hun beklemmende situatie waar zal maken.

De campagneleider staat helemaal aan hun kant. De boodschap die aan de volken meegedeeld moet worden gaat over het rechterschap van JHWH over de volken. Indirect is het ook een boodschap waarmee bidders in het volk Israël worden aangesproken: houd vol, de rechter zal zeker komen!

Rechtvaardig en eerlijk

Het rechterschap van JHWH wordt gekenmerkt door twee woorden: ‘recht en wet’. Heel anders dan de falende rechtspraak van die goden uit Psalm 82. Aan het eind van de psalm klinkt twee keer de verzekering: ‘hij is in aantocht’ (96:13 [NBV21]). De typering van het rechterschap van JHWH wordt nog een keer herhaald met net even andere woorden met dezelfde strekking: ‘rechtvaardig’ en ‘eerlijk’. Dat is goed nieuws voor de onderliggende partij. Het is een waarschuwing voor de bovenliggende partij.

De campagneleider ziet het voor zich hoe verschillende leefomgevingen een voor een opgeroepen worden om mee te doen aan een lange parade, een welkomstcomité voor de rechter-koning. Het begint in de hemel, en via de

aarde, de zee, het veld eindigt het bij de bomen in het bos. Iedere partij geeft op zijn eigen manier uiting aan een onmiskenbaar enthousiasme, variërend van vreugde, gejuich, blijdschap, gejubel tot het bulderen van de zee.

3. De rechter van de aarde

Dat God rechter is over de aarde is in het eeuwenlange verhaal van de geschiedenis van God en zijn volk niet altijd iets dat gevierd wordt. Soms is er eerder sprake van vragen of van protest. Vragen bij de manier waarop de rechter van de aarde zijn ambt uitvoert vormen een rode draad die begint in het eerste bijbelboek en eindigt in het laatste bijbelboek.

Rechtvaardig?

Aartsvader Abraham protesteert tegen een dreigende oordeelsvoltrekking door JHWH over de steden Sodom en Gomorra. Hij onderbouwt zijn protest met een beroep op JHWH's ambt als rechter van de aarde: 'Dat kunt U toch niet doen! Hij die rechter is over de hele aarde moet toch rechtvaardig handelen?' (Gen. 18:25 [NBV21]).

Ook in de boeken van de Psalmen horen we zulke stemmen. Geloofsgenoten geven er soms uiting aan dat ze niet begrijpen hoe de God die ze aanspreken als 'mijn koning' vijandige volken hun gang laat gaan: 'U hebt ons als slachtvee uitgeleverd, ons onder vreemde volken verstrooid, U hebt uw volk van de hand gedaan, veel bracht de verkoop U niet op' (44:12-13 [NBV21]).

Wanneer?

In het laatste bijbelboek doet Johannes op Patmos verslag van een visioen dat hij gezien heeft van een altaar met aan de voet ervan de 'zielen' van mensen die afgeslacht waren vanwege het getuigenis dat ze hadden gegeven over God. Hij hoort ze luid roepen: 'O heilige en betrouwbare Heer, wanneer zult U de mensen die op aarde leven eindelijk straffen en ons bloed op hen wreken?' (Openb. 6:10 [NBV21]).

De vraag wordt niet afgekeurd: de zielen krijgen witte kleren, en er wordt tegen ze gezegd 'nog een korte tijd geduld te hebben, totdat het aantal dienaaren compleet zou zijn: zij en hun broeders en zusters die net als zij gedood zouden worden' (Openb. 6:11 [NBV21]).

Een tijd om te aanbidden

De ene keer spontaan, een andere keer op een strategisch moment, klinkt in verschillende boeken van de Bijbel de oproep tot lofprijzing. Het kan goed zijn je vraagtekens voor een moment te parkeren en je over te geven aan een

fundamenteel vertrouwen op JHWH. Niet omdat alle vragen beantwoord zijn, maar omdat blijven hangen in vragen je blik kan vernauwen.

Het helpt als je de glorie van JHWH ‘gezien’ hebt: als je besef hebt van zijn ultieme grootheid, die op allerlei manieren blijkt, zoals uit het feit dat hij de hemel geschapen heeft. Jezelf of anderen wijzen op die ultieme grootheid van JHWH, daar wordt een mens gelukkig van, ook in een tijd van crisis. ‘JHWH is koning; de aarde staat vast’ — zulke woorden geven vaste grond onder de voeten.

Rechtvaardig!

In een ander visioen verderop in het boek Openbaring hoort Johannes op Patmos opnieuw een stem luid roepen, dit keer ‘een geweldige stem als van een grote menigte’. Het gaat hier om de verenigde stem van geloofsgenoten die inmiddels een volmaakte staat van heiligheid hebben bereikt. Dat is een goede reden om hun woorden serieus te nemen: ze laten ons meekijken vanuit de andere kant van de geschiedenis. Het is ook een goede reden om samen met deze geloofsgenoten de God die zij loven het voordeel van de lofprijzing te geven.

De uitspraak die zij doen bevestigt de woorden van de campagneleider in Psalm 96. Dit zijn de woorden die Johannes hoort: ‘Halleluja! De redding, de eer en de macht zijn van onze God, want zijn vonnis is betrouwbaar en rechtvaardig’ (Openb. 19:1-2 [NBV21]).

De hoogste Heer en Koning

Vervolgens ziet Johannes in de open hemel een wit paard met erop een ruiter die luistert naar de naam ‘Trouw en betrouwbaar’. Hij is de verpersoonlijking van de manier waarop de God die rechter is van de aarde zijn ambt uitoefent, iemand ‘die een rechtvaardig vonnis velt en een rechtvaardige strijd voert’ (Openb. 19:11 [NBV21]).

Hij wordt verder beschreven met woorden die in Psalm 2 werden gebruikt voor de door JHWH op Sion gezalfde koning. Die woorden waren vele maten te groot voor de koning in Jeruzalem, zelfs voor koningen van de Gouden Eeuw van het Verenigd Koninkrijk van Juda en Israël zoals David en Salomo.

Het zijn woorden die deze ruiter als een op maat gemaakt kledingstuk passen: ‘Uit zijn mond komt een scherp zwaard, waarmee Hij de volken zal slaan, en Hij zal hen met een ijzeren herdersstaf hoeden. Hij zal de wijnpers van de hevige woede van de almachtige God treden.’ Hij blijkt een geheime naam te hebben, maar ook een publieke naam: ‘Hoogste Heer en koning’ (Openb. 19:15, 16 [NBV21]) een naam die helemaal past bij het handelsmerk GLORIE™.

Kom laten we aanbidden

Wat we als christenen met Kerst zingen, zou elke dag van het jaar op ons repertoire moeten staan: 'Kom, laten wij aanbidden, die Koning.' Dat is het gevaarlijke en tegelijk gelukkige antwoord op de vraag die een mens zich elke dag weer moet stellen: wie zit er vandaag op de troon, voor wie zing jij, aan wie ken jij de hoogste beoordeling toe?

W.H. Rose is werkzaam als universitair hoofddocent semitische talen en culturen aan de Theologische Universiteit Kampen/Utrecht en als docent Hebreeuws aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen.